

Министерство
на образованието и науката

АЗ·БУКИ

Национално издателство
за образование и наука

**БЪЛГАРСКИ ЕЗИК
И ЛИТЕРАТУРА**

Българско научно-методическо списание
• Година XX, 2012 • Класик 1

ИСТОРИЯ

Българско научно-методическо списание
• Година XX, 2012 • Класик 1

**МАТЕМАТИКА
И ИНФОРМАТИКА**

Българско научно-методическо списание
• Година XX, 2012 • Класик 1

**ПРЕДУЧИЛИЩНО
НАЧАЛНО ОБРАЗОВАНИЕ
ПЕДАГОГИКА**

Българско научно-методическо списание
• Година XX, 2012 • Класик 1

**ХИМИЯ
ПРИРОДНИТЕ НАУКИ
В ОБРАЗОВАНИЕТО**
астрономия
биология
география
физика

**ПРОФЕСИОНАЛНО
ОБРАЗОВАНИЕ**

Българско научно-методическо списание
• Година XX, 2012 • Класик 1

**СТРАТЕГИИ
НА ОБРАЗОВАТЕЛНАТА
И НАУЧНАТА ПОЛИТИКА**

Научно-методическо списание
• Година XX, 2012 • Класик 1

Философия

Българско научно-методическо списание
• Година XX, 2012 • Класик 1

**Чуждозиково
обучение**

Научно-методическо списание
• Година XXIX, 2012 • Класик 1

Избрано

от текстовете, публикувани в списанията
на Национално издателство

АЗ·БУКИ

www.azbuki.bg

33

17 – 23

2017 .

Отношенията между Йовковото творчество и християнската духовна култура

*Откъс от грамата „Албена“ на Йовков –
от чародейството към чудотворството*

Николай Кирилов

Институт за литература – БАН

В българското литературознание вече може да се забележи определена традиция в изследването на отношенията между Йовковото творчество и християнската духовна култура (етики, топики, фигуративност, интертекстуалност, „иконология“ и пр.). Една от основните компаративистки посоки е и съотнасянето на Йовков с един често разглеждан във връзка с християнството автор като Достоевски (може би инертно, а може би не, основно във връзка с темата престъпление – изкупление), а и чисто биографично е известно вниманието, което Йовков отделил на религиозната проблематика, намерило израз и в беседите му с Ганчо Ст. Пашев – дългогодишен преподавател по християнска етика в Богословския факултет. Т.е. можем да кажем, че всяко обглеждане на Йовково произведение неизбежно би следвало да вържи сметка за зрителната позиция на християнството.

Един емблематичен за автора граматически текст обаче – „Албена“ (1928), въпреки многообразието му критически (напр. Тенев, 1984; Ivanova-Girginova, 2002; Jordanov, 2006) и сценични (напр. на Любен Гройс от 1975 в ДТ – Пловдив, на Пламен Марков от 1980 в ДТ – Сливен, на Иван Добчев от 2002 г. в НТ „Иван Вазов“) интерпретации, разчитащи го в различни поетически рамки и художествени концепции – от смисловото му фиксиране в идеята за „еманципиращата се женственост“ от първата половина на ХХ в. през дихотомичните естетично-етично и инди-

Заглавието е на редакцията

www.bel.azbuki.bg

Главен редактор

Проф. д.п.н.
Проф. д.п.н. Галя Христовова
E-mail: hristozova@bfu.bg

Редактор

Д-р Мая Падешка
0889 22 04 12

Тел.: 02/425 04 70
02/425 04 71

E-mail: bel@azbuki.bg

Съдържание на сп. „Български език и литература“, кн. 3/2017:

ЛИТЕРАТУРОЗНАНИЕ

Театърът на Радко Радков.
История, памет, интерпретации.
„Теофанó“ / *Галя Симеонова-Конах*

Драмата „Албена“ на Йовков –
от чародейството към чудотворството /
Николай Кирилов

МЕТОДИКА

Поетът като критик. От „На
Острова на блажените“ на
Пенчо Славейков до „Около
една стара песен“ на Димчо
Дебелянов / *Светозар Любомиров*

Развиване на социокултурна компетентност чрез интерактивни методи в обучението по български език в V клас / *Десислава Нейкова*

ОПИТЪТ НА ПРЕПОДАВАТЕЛЯ

От култа към разума и знанието към робството на страстта и чувствата (Проект за урок върху романа „Страданията на младия Вертер“ от И. В. Гьоте) / *Владимир Игнатов*

Портфолио на художествената творба – интерактивна технология за развиване на литературни и социокултурни компетентности в обучението по български език и литература / *Костадинка Христова*

БЪЛГАРСКИ ЕЗИК И КУЛТУРА ПО СВЕТА

Словоредните различия между българския и руския език – източник на синтактична интерференция / *Елена Хаджиева*

Трансфер и интерференция при изучаването на български език като чужд от славяни / *Елена Крейчова*

Доклади от форума „Дни на българския език и култура“, Форли, Италия, 6 – 8 април

визуално-колективно до издирването на архаични пластове, продължава да бъде поставян предимно извън контекста на едно християнско мирозрение. Причините за това вероятно са няколко. Едната, която най-лесно може да се посочи, са продължителните идеологемни напластявания през втората половина на XX в. върху територията на необходимо свободното разсъждение за художествената творба. Друга – в някаква степен и по-съществена – причина е, че когато се говори за християнски теми или мотиви у Йовков, е възможно да се открият далеч по-изразителни примери от драмата „Албена“ – сред тях са и повестта „Жетварят“ (1920), и разкази като „Светата нощ“ (1917) и „Вълкадин говори с Бога“ (1932). Може да се отбележи и една трета причина за отбягването на въпроса – тя е всъщност липсата на адекватен подход при разглеждането на религиозния аспект на литературната творба въобще, който едновременно да бъде съзвучен с настоящите познания за текста и да е съзвучен с „християнското“, както бива постановявано в Писанието и Преганието. Т.е. все така съществува едно ограничение, произтичащо от парадокса, че един наукообразен поглед противоречи на „религиозното“: ако допуснем, че съществува и може да се опише християнското на един художествен текст, това означава да заявим, че то не е християнско, а е „привидно“, „почти“ християнско, тъй като е извън каноничния и литургичен синтез, то е „апокрифо“, „метацърковно“. От тези споменати причини тази, която може да се приеме за методологично препятствие, е третата. Тя обаче не трябва да възпира критическите издирвания – те (може би и поне частично) биха ни доближили и до разясняването на един често дискутиран въпрос, като този за „религиозността на българина“, и то тъкмо на територията на художествената творба.

Драмата „Албена“ е сценичен разказ за едно убийство, за убийство от ревност: мелничарят Нягул, който е в незаконна любовна връзка с най-красивата жена в селото – Албена, убива съпруга ѝ Куцар. Първоначално вината за злодеянието е хвърлена върху самата Албена, но когато настъпва моментът стражарите да я отведат в града, за да бъде съдена, от тълпата изскача Нягул и признава престъплението си. Така най-опростено изглежда съдържанието на творбата и явно то не кореспондира открито с някакъв библейски наратив, доколкото в Писанието не присъства разказ за убийство от ревност в конфигурацията: убит е законният мъж, убиец е любовникът, обвинена е жената, но впоследствие убийството е признато от същинския извършител. Така възприемателят без притеснения относно интерпретаторската си коректност е в правото си да подмине каквото и да било осмисля-

не в съотнасяне с „Великия ког“ християнската етика и литургичната практика. Обаче, ако погмине и един толкова съществен момент, като този, че действието се състоява в пределите на богослужебната Страстна седмица. Именно това художествено разполагане на събитията настойчиво придърпва алузии, символи, теми от християнско естество.

Преди да се обърнем по-подробно обаче към смисловата зареденост на графичната Страстна седмица, да се спрем на някои други особености. Ако се дистанцираме от известното наслояване на тълкувателски клишета, обглеждайки темата за *греха* и *порока*, можем да забележим, че „престъпленията“ в творбата не са само прелюбодеянието на Албена и Нягул и убийството на Куцар. *Като че ли действието е наситено въобще с атмосферата на греховност*, на съществени загуби в полето на нравствеността и „чудаците добряци“, гъсто населващи прозата на Йовков, тук са отстъпили място на не особено добродетелни герои. Обикновено с лекота се твърди, че красотата на Албена „отключва“ поведенческия модел на всички в селото. Но този „катализатор“ е в сила, ако говорим за Нягул, за богатия другоселец Сенебирски, който не може да напусне селото поради увлечението си по Албена, и за Гаврил; в някаква степен „свръхефикасната“ привлекателност на Албена задвижва и онова словесно поведение на жените в селото, което също е на пониските равнини в нравствената скала – огумването, злословието. Но той не важи за дядо Власю, чието гуляйджичество е извън всякаква връзка с Албенината красота, нито за Гунчо Митин, чиято първоначална добродушност е изместена от откровенно злорадство („Сега да ги видя аз... сега пък аз да се посмея.“). Хаджи Андрия пък, който претендира за представителната позиция на изразяващ християнската норма, а с профетическия си замах – дори за изгледа на старозаветен пророк, е трудно да се приеме за изразяващ *същността* на Христовото учение – неговият фундаменталистски маниер го приближава по-скоро до прототипа „книжници и фарисеи“ и даже до фигурата на инквизитора. Упоменаването пък в първо действие на това, че единствено Албенината къща не е *варосана*, в една интерпретация, отправена към библейската образност, може да бъде видяно като кодираща контраста между *лицемерното „благонаравие“* на селото и волната непосредственост на Албена: *Горко вам, книжници и фарисеи, лицемери, заедно се оприличавате на варосани гробници, които отвън се виждат хубави, а вътре са пълни с мъртвешки кости и с всяка нечистота;* (Мат. 23:27); *Тогавя Павел му рече: Бог ще тебе да удари, стено варосана; ти седиш, за да ме съдиш по Закона, а против Закона заповядваш да ме бият.* (Деян. 23:3). В същата смислова посока работи и мотивът за *грима* – Албена не се белчица, белчицата ѝ е „от Бога“, гримът и маската са израз на прикриването, на притворството, а Албена е „прозрачна“, тя е „наблюдаема отвън“. Въобще един страничен в позицията си спрямо „селските работи“ персонаж като Стария другоселец има възможността да изрази интуицията за обхваналата изцяло селото „омърсеност“: „Остави, че закъсняхме, туй място не ми се харесва, не е чисто тук...“. Възможно, ако поставим творбата на фона на старозаветния (Изх. 20:1 – 17) и новозаветния (Мат. гл. 5 – 7) нравствен закон, сборът от лицата с техните изяви разкрива сякаш пълния диапазон на човешката телесна и духовна следгрехопадна оцетеност в почти цялото ѝ разнообразие – завист, ненавист, гняв, високомерие, лицемерие, похот, безволие, зложелателство, злорадство и пр. Селото на Албена е някаква „вариация“ върху прастарата история за общността, загубила сетива за Божиите принципи.

В контекста на тази повсеместна дезориентация относно това как трябва да се живее в съзвучие с Божията наредба, творбата реализира основното действие: тригълния романс Куцар – Албена – Нягул и разрешаването му. По все пак осезаем начин грамата укрива в този тригълник един несъмнено госта популярен старозаветен разказ – именно този за грехопадението. Ако си припомним това, че Йовков изработва името на героинята въз основа на думата „ябълка“ („аблена“), а и цялата творба продължава да играе с този смислов ресурс („ДАСКАЛ ТОДОР. Хубавата ябълка свинята я изяда.“), се забелязва фолклоризираната версия за *заб-*

ранения плод. Ако ни изглежда твърде своеволно това отнасяне на централната героиня към историята от книга *Битие*, можем да обърнем поглед към друг герой, към Куцар. Творбата, освен че се възползва от неоромантическата алюзия на хромостта чрез името на персонажа, а и съвсем директно определя Албениния мъж посредством Гаврил като „кривокрак дявол“. Цялостното „напомняне“, което прави драматическият текст на историята за грехопадението, е подкрепено от нееднократната поява в речта на персонажите и на *змията* (при Сенебирски и Куцар). Ако продължим в тази посока, можем да забележим и че всъщност драмата съчетава в централната си героиня няколко актанта от разказа в книга *Битие*: *Албена-ябълката*, *Албена-Ева*, доколкото е изкушавана и изкушаваща, *Албена-змията*, ако се позовем на Куцаровата закана, че ще ѝ смаже главата „като на змия“, и в същата плоскост – *Албена-дявола*, ако се позовем на думите на хаджи Андрия и на галеното Нягулово обръщение към нея. По този начин Йовковият текст, въпреки напомнянето на архетипния разказ, се оказва далеч от елементаризираното успоредяване на старозаветните елементи с елементи от фикционалния си свят – най-малкото „диаболитичната“ алюзия е в сила както при Албена, така и при Куцар, а двата персонажа са в противоположните полюси на естетическата скала – *красивата Албена* и *уродливият Куцар*.

Същевременно на едно по-видимо равнище може да се открие и друг основен библейски наратив, а именно този за *прелюбодейнието* и *осъждащата тълпа*. Не само че в подстрекателствата на хаджи Андрия и цялостното поведение на селяните в края на драмата можем да разпознаем старозаветната „съдебна практика“ спрямо подобни случаи, но и нещо повече – Йовковата творба работи с етическата колизия, заключена в отношението на два пасажа от Писанието:

Ако някой прелюбодействува с омъжена жена, ако някой прелюбодействува с жената на ближния си, – да бъдат умъртвени и прелюбодеецът, и прелюбодейката. (Лев. 20:10)

Тогава книжниците и фарисеите доведоха при Него една жена, уловена в прелюбодейство, и като я поставиха наред, рекоха Му: Учителю, тая жена биде хваната в самото прелюбодейство; а Моисей ни е заповядал в Закона такива с камъни да убиваме; Ти, прочее, какво казваш? Казваха това, за да Го изкушават, та да имат с какво да го обвиняват. А Исус се наведе надолу и пишеше с пръст по земята, без да обръща на тях внимание. А като настояваха да Го запитват, Той се поизправи и им рече: който от вас е без грях, нека пръв хвърли камък върху нея. (Йоан. 8:3 – 7).

Като че ли последната част на драмата активира срещата между суровия старозаветен Закон с „либералния“ Христов закон на Любовта, стоящ върху презумпцията за предимството на Бога като правораздавател. Това е срещата на една автономна етика на колектива с новозаветната етика, значително по-гъвкава и ако съдим от думите на апостол Павел, отнасяща се спрямо старозаветния Закон като цяло към частите си: *Защото заповедите: не прелюбодействувай, не убивай, не кради, не лъжесвидетелствувай, чуждо не пожелавай, и всяка друга заповед се съдържа в тия думи: възлюби ближния си като самото себе си.* (Рим. 13:9). Творбата на Йовков борава с идеята, че престъпният акт има „вътрешно“ измерение и че той освен действителната си страна има скрито съществуване, неподатливо на човешко правораздаване, но също толкова значително при отдалечаването на човешкото от божественото. В драмата на Йовков далеч не става въпрос за една-единствена, наблюдаема, „крими“ проява вследствие на похотливо влечение, а за едно общностно падение.

След казаното дотук последната сцена на творбата, в която селяните очакват да изведат обвинената за убийството Албена, овладени от презрение и злоба спрямо нея, но при появата ѝ, под въздействие на нейната хубост, чудоейно

Избрано

преобръщат нагласата си, гобива различен смисъл. Случващото се в тази сцена не е *deus ex machina* – то има своята логика: подтикът към промяна идва от визуалното красиво и се разбира обикновено в контекста на Йовковия естетизъм като целенасочено внушение за безкрайната мощ на прекрасното. Трябва да се отбележи обаче една подробност: *красотата на Албена преди арестуването ѝ и красотата ѝ след това са различни*. Първата влиза в смисловата линия на веселостта, непосредствеността, „чара“, изкушението, пожелаването; красотата на Албена, след като я извеждат стражарите, е в линията на терзанието, смиреннието, скръбта, разкаянието, беззащитността. За тази „нова“ красота сигнализират позицията на ръцете („САВКА. Как си държи ръцете... като че отива на черква“), липсващата руменина („МАРИНИЦА. Пребледняла...“), следите на плача („МАРИНИЦА. Плакала е.“), възприятието на съжаление („КЕРАНИЦА. Горката...“). Самата Кераница съвсем явно изказва границата между „двете красоти“ на Албена: „Изменила се...“. Красотата, която откриват селяните, досега невидима, а и нетърсена, тъкмо тази *друга* красота, досега стояла прикрита за окомото на пожелалите Албена, внася промяна в нагласата на тълпата.

Пълния текст четете в сп. „Български език и литература“, кн. 3

Здравното образование е неотменна част от цялостния образователен процес

Откъс от „Интерактивни методи и възможности за приложението им в обучението по „Биология и здравно образование“, VII клас, с цел здравно възпитание на учениците“

Мария Бойчева
Росица Давидова
Силвия Маринова

Шуменски университет „Еп. Константин Преславски“

Увод

Усъвършенстването и внедряването на съвременни информационни технологии и комуникации в учебния процес налагат използването на такива форми и методи на обучение, които развиват личността, но същевременно са интересни за учениците. В последните години практиката на обучение в средното училище доказва, че интерактивните методи, за разлика от традиционните (класическите) отговарят на тези условия и изцяло удовлетворяват изискванията и очакванията на субектите, които я реализират.

Образованието се определя като целенасочен процес и резултат от обучението. Обучението е преднамерена, целенасочена, специално организирана съвместна дейност на учителя и учениците, осигуряваща образование и подпомагаща възпитанието и развитието на учениците. Образованието най-често се асоциира с усвояването на знания, формирането на умения и навици, както и с подготовката за определена професионална дейност, а възпитанието – с формирането на възгледи, убеждения, ценности, нагласи, потребности, способности, поведение.

Заглавието е на редакцията

www.science.azbuki.bg

Главен редактор

Проф. д.х.н. Борислав Тошев
E-mail: toshv@chem.uni-sofia.bg

Редактор

Георги Дянков
0887 81 27 67
Тел.: 02/425 04 70
02/425 04 71

E-mail: science@azbuki.bg

Съдържание на сп. „Химия. Природните науки в образованието“, кн. 3/2017:

NEWS

Национален конкурс на фондация „Вигория“ „С любов към науката“ / М. Добрева

EDUCATION: THEORY AND PRACTICE

Perception of Preservice Science Teachers in the Constructivist Science Learning Environment / P. Nuangchalem, J. Dostál (Czech Republic)

TEACHING EFFICIENCY

Интерактивни методи и възможности за приложението им в обучението по „Биология и здравно образование“, VII клас, с цел здравно възпитание на учениците / М. Бойчева, Р. Давидова, С. Маринова

Enhancing Thai Students' Thinking Skills about Energy Issues: Influence of Local Values / *C. Yuenyong (Thailand)*

EXPERIMENTS

Liquid-Liquid Extraction and Spectrophotometric Characterization of Some New Ion-Associated Complexes of Co(II) with Int: Application of the Developed Method for Analysis of Soil Cobalt Content / *L. Dospatliev, M. Ivanova (Bulgaria)*

ADVANCED SCIENCE

Quantum Confinement of Mobile Na⁺ Ions in Sodium Silicate Glassy Nanoparticles / *S. Murthy (India)*

Conservation of the Upstream Open Reading Frames in the Genes for the ERB-B2 Receptor Tyrosine Kinase 2 in Vertebrates / *L. Karagyozev (Bulgaria)*

FROM THE RESEARCH LABORATORIES

Optimization of Engine Oil Formulation Using Response Surface Methodology and Genetic Algorithm: A Comparative Study / *B. Azmoon, A. Semnani, R. J. Ansari, H. S. Langeroodi, M. Shirani, S. G. Nasab (Iran)*

Chemometric Assisted Spectrophotometric Estimation of Lansoprazole and Domeperidone in Bulk and Commercial Dosage Form / *F. Sami, S. Majeed, T. A. S. T. Mohammed, N. F. A. Kamaruddin, M. Z. Atan, S. A. J. Bukhari, Namra, B. Hasan, M. T. Ansari (Malaysia, India)*

Evaluation of Antibacterial Activity of Different Solvent Extracts of Teucrium Chamaedrys (L.) Growing Wild in Kosovo / *A. n. Haziri, F. Faiku, R. Berisha, I. Mehmeti, S. Govori, I. Haziri (Kosovo)*

HISTORY & PHILOSOPHY OF SCIENCE

Непознато за познатите: Александър Михайлович Бутлеров / *Б. В. Тошев*

SCIENCE AND SOCIETY

Quality Assessment of Supply Water of Gjakova City (Kosovo): A Case Study of Correlation Coefficients between Chemical Data / *F. Gashi, N. Troni, A. Maxhuni, A. Mehmeti, J. Shabani (Kosovo)*

IN MEMORIAM

Александър Панайотов / *Б. В. Тошев*

Здравното образование е неотменна част от цялостния образователен процес и обхваща всички етапи, степени, направления и форми на обучение в средното училище. В триединния педагогически процес – образование, обучение, възпитание, възпитанието е водещият компонент. В този смисъл, здравното възпитание е по-общо понятие и включва в себе си понятията „здравно образование“ и „здравно обучение“ (обучение за здраве), които са в неразривна връзка и единство.

Подготовката на учениците за здравословен начин на живот, формирането на здравна култура и поведение се разглеждат като неотменна част на целия учебно-възпитателен процес в училище и може успешно да се постигнат чрез умелото съчетание на традиционни (класически) и интерактивни методи на обучение с използване предимствата на последните.

Методология на изследването

Целта на дидактическият експеримент е да се установят възможностите за приложение и ефективността на някои интерактивни методи в процеса на обучение по „Биология и здравно образование“ в VII клас с цел здравно възпитание на учениците.

Целта на настоящото проучване, което е част от експеримента, е да се изследват възможностите на учебното съдържание по „Биология и здравно образование“ в VII клас за здравно възпитание на учениците и съобразно това се конструират методически варианти за приложение на интерактивни методи, както и да се проучат отношението и нагласите на учениците към подобен тип обучение.

Основните задачи за постигане целта на настоящото проучване са: (1) да се анализира същността и се разкрият характерните особености на интерактивните методи на обучение в сравнение с традиционните; (2) да се направи научно-методически анализ на учебното съдържание по „Биология и здравно образование“, VII клас, и се проучат възможностите му за здравно възпитание на учениците; (3) да се конструират интерактивни методи на обучение, адекватни на целите на здравното възпитание, и да се предложат методически варианти за приложението им в избрани методически единици от раздел „Роля на организмите в природата и значението им за човека“; (4) да се изследва отношението на учениците към проблемите на здравното възпитание по „Биология и здравно образование“, VII клас, и използваните методи на обучение.

Методите на изследването включват: наблюдение; анкетен метод; математически методи за обработка на резултатите от анкетата; графични методи за представяне на резултатите.

Анкетното проучване е проведено в часовете по „Биология и здравно образование“ с ученици от

VII клас в СУ „Йоан Екзарх Български“ – Шумен, през учебната 2015/2016 година. Дидактическият експеримент с приложение в реална учебна среда на конструираните интерактивни методи предстои да бъде проведен върху избрани методически единици от раздел „Роля на организмите в природата и значението им за човека“.

Основи на изследването

Същност и характерни особености на интерактивните методи на обучение

Съвременните условия налагат една нова култура на учене, която трансформира позицията на учащия се от пасивен участник в процеса на обучение в активен субект. Това провокира неговата самостоятелност и инициативност, творческото му участие в изпълнение на учебните задачи и дейности. Променят се позицията и дейността и на учителя в посока на организиране, подпомагане, подкрепа на учене на ученика. Целта на съвременното обучение е учениците да се превърнат от пасивни консуматори на чужди знания в активни конструктори на собствените си и на чужди знания. Акцентът се поставя върху „участващото“, диалоговото, интерактивното, съсредоточеното върху ученика обучение. Характерът на дейността на ученика се характеризира с изследователска активност, решаване на проблеми и сътрудничество с учителя и съучениците (Takvorian-Solakian, 2015).

С термина „интеракция“ се означава взаимодействието и взаимовлияние между хората в процеса на общуването им (Desev, 1999).

В последните десетилетия теоретичната същност на интерактивните методи и практическата им приложимост са предмет на изследване от редица автори в страната ни (Milenski, 1995; 2015; Kostova, 1999; 2000; Stavreva, 2002; Todorina, 2014; Hristova & Bogoslova, 1997; Uzunova, 2006; Boycheva, 2008) и др. Интерактивни са методите, основани на едновременно усвояване на знания, формирането на умения и изграждане на нагласи чрез поставянето на участниците в ситуации, които се решават в резултат на взаимовръзки и взаимодействия между всички субекти в процеса на обучение.

Таблица 1. Особенности на традиционния и интерактивния модел на обучение

ТРАДИЦИОНЕН МОДЕЛ НА ОБУЧЕНИЕ	ИНТЕРАКТИВЕН МОДЕЛ НА ОБУЧЕНИЕ
Усвояване на представена в готов вид учебна информация, необходима за успешното изпълнение на поставени задачи и дейности, за успешното полагане на изпит.	Осъзната потребност за усвояване и трансформиране по свой начин на учебна информация, необходима за успешното изпълнение на поставени задачи и дейности; за успешно полагане на изпит.
Откриване и решаване на проблеми в структурирана и статична обкръжаваща учебна среда.	Откриване и решаване на проблеми в неопределена и динамична обкръжаваща учебна среда.
Усвояване на информация от информационни ресурси. Приложение на усвоени знания и формирано умение към специфични случаи и ситуации.	Приспособяване към информационните ресурси. Преобразуване и превръщане на информацията в годеен за приложение ресурс.
Педагогическото общуване се основава на функционирането на „правата връзка“ и се заключава във взаимодействието „учител – ученик“.	Педагогическото общуване се изразява в наличието на субект-субектни взаимоотношения между всички участници. Основава се на взаимовръзката и взаимодействието „ученик – ученик“, „учител – ученик“; функциониране на перманентна обратна връзка; работа в екип.
Учителят самостоятелно оформя резултатите от обучението; осигурява обратна връзка в процеса на обучение.	Учителят и учениците съвместно обсъждат и оформят резултатите от обучението; осигуряват обратна връзка в процеса на обучение.

В педагогическата и дидактическата литература няма едина класификация на интерактивните методи, тъй като няма точно определени признаци за класифициране. Анализ на тези схващания и опит за конструиране на класификация

прави Todorina (2014). Тя подчертава също, че е от съществено значение как ще се организира интерактивната дейност, както и че независимо от избрания интерактивен метод на работа трябва да се владее технологията на груповото учене и да се прилага съответстващата му методика. В таблица 1 са представени особеностите на традиционния и на интерактивния модел на обучение.

Todorina (2014) обръща внимание и прави преглед на схващанията на регулатори, относно подбора от страна на учителя на интерактивни методи на обучение, а именно: характер на учебното съдържание; цели на учебното занятие; състав и възрастови граници на групата от обучаващи се; опита и нивото на прегварителните знания и умения на учениците; уменията и опита на преподавателя в областта на интерактивното обучение; материалната база и др.

*Здравни аспекти на учебното съдържание по „Биология и здравно образование“
VII клас*

Целта на здравното възпитание е да се изгражда у учениците ценностно ориентирана субективна здравна култура, да се формира съзнание за тяхната лична и обществена отговорност към здравето, да се развива у тях потребност от здравословен начин на живот и да се утвърждава здравно поведение.

Основните задачи на здравното възпитание са: (1) овладяване на определен обем знания за: взаимовръзката „човек – околна среда“ и влиянието на факторите и върху човешкия организъм; биологични особености, човешки взаимоотношения, здравни детерминанти, рискови фактори – основа и предпоставка за здравословен начин на живот; (2) формиране на здравно съзнание: убеждения и чувства; самооценка и отговорност на индивида; ново отношение към здравето като основна ценност; мотивация за здравно поведение; (3) изработване на социални умения и навики за: правилен избор на здравословен начин на живот и поведение; здравна култура; активна позиция към личното и общественото здраве.

В обучението по учебния предмет „Биология и здравно образование“ в VII клас здравното възпитание на учениците се реализира чрез включването на знания за ролята на еноклетъчните и многоклетъчните организми в природата и значението им за човека. Един от съществени акценти на учебната програма са заболяванията при човека, причинени от паразити, профилактиката и ролята на човека за опазване на биоразнообразието.

Учебното съдържание е насочено и към усвояването на практически знания, формирането на умения за здравословен начин на живот и природосъобразно поведение. Единството на специфичните знания и практическите умения осигурява възможност за приложение на усвоените знания, които имат отношение към здравето на човека в различни житейски ситуации, обогатяване на личността и за формиране на отношение към мястото, ролята и отговорностите на всеки към себе си, към обществото и към природната среда.

Основните цели на здравното възпитание в обучението по учебния предмет „Биология и здравно образование“ в VII клас са: (1) да се формират на таксономична, структурна и функционална основа понятия, включени в състава на умствените умения (назовава, описва, дефинира, разпознава, оценява, анализира), свързани с таксони еноклетъчни и многоклетъчни организми (водорасли, мъхове, гъби, червеи и др.), които имат непосредствена връзка и значение за живота на човека; (2) да се формират практически умения за наблюдения на различни видове паразитни и вредни за здравето на човека видове еноклетъчни и многоклетъчни организми; (3) да се формира отношение към мястото, ролята и отговорността на всеки към собственото здраве, това на околните, към природната среда и нейното опазване.

Възможностите на учебното съдържание в VII клас за здравно възпитание могат да се реализират най-пълно при изучаване на теми от учебното съдържание от ядро 1 и ядро 2, които включват знания за ролята на водораслите, гъбите, еноклетъчните и многоклетъчните организми в природата и значението им за човека.

Предвид ограниченията в обема на публикацията тук ще представим кратък научно-методически анализ на учебното съдържание на ядро 2 – „Организъм – среда“, с оглед избора ни на конкретни теми от него за провеждане на дидактически експеримент. В учебника на Angelov et al. (2008) те са включени в раздел „Роля на организмите в природата и значението им за човека“.

В ядро 2 – „Организъм – среда“, учебното съдържание е изцяло ориентирано към реализиране целите на здравно-екологичното възпитание на учениците. Знанията им от предходното ядро – „Структура, жизнени процеси и класификация на организмите“, се обобщават, задълбочават и обогатяват с включването и на допълнителни факти за ролята на еноклетъчните (бактерии, гъби) и многоклетъчните организми (гъби, растения, безгръбначни животни) като причинители на различни видове паразитни заболявания, признаците на болестите, последиците от тях, хигиенните правила и норми и необходимостта от спазването им, начините за борба с паразитите, профилактиката и възможностите за лечение.

Очакваните резултати от усвояването на учебното съдържание от раздел „Роля на организмите в природата и значението им за човека“ в VII клас са ученикът да: (1) описва и оценява значението на представители предядрени еноклетъчни (монери), същинскоядрени еноклетъчни (протисти), представители от трите царства – „Растения“, „Гъби“ и „Животни“, за човешката дейност и за здравето на човека; (2) изброява, описва и привежда примери за често срещани заболявания, причинени от паразитни представители на 5-те царства организми в природата, по следния алгоритъм: причинител – признаци – профилактика; (3) обосновава, осъзнава и оценява необходимостта от спазване на хигиенни норми, правила, лична и обществена хигиена за предпазване на човека от болестотворни еноклетъчни и многоклетъчни представители от 5-те царства организми в природата; (4) оценява необходимостта от опазване чистотата на водата, въздуха и почвата за съхраняване на биоразнообразието, като условие и предпоставка за здравословен и природосъобразен начин на живот на човека.

Пълния текст четете в сп. „Природните науки в образованието“, кн. 3

Системата на делегираните бюджети е вторият по-важност фактор

Откъс от „Издръжката като компонент от делегираните бюджети – фактор за постигане на основните цели на средното образование“

Самуил Шейнин

Системата на делегираните бюджети е вторият по-важност фактор (инструментарум). Първият са педагогическите специалисти в училищата (детските градини).

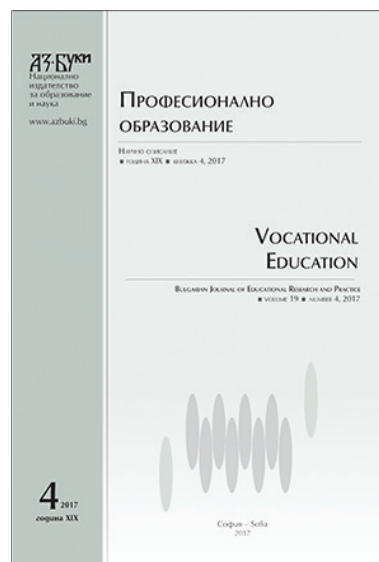
Основните цели на средното образование са:
– гарантиране здравето, живота и сигурността на учениците (децата) в училищата (детските градини);
– качество на образованието.

Тези цели са приети на Отрасловия съвет за трисъностранно сътрудничество към МОН на 05.03.2014 г., свикан с писмо изх.№1101-15/24.02.2014 г. на МОН.

На сегашния етап груга важна цел е постигане на максимален обхват на учениците в училище, като по-важно е тяхното загържане, и най-вече тяхното образование и възпитание (таблица 1).

Налага се да помним, че средствата от единия разходен стандарт (ЕРС) на дете и ученик, се ползват както за персонала (заплати, други възнаграждения и осигуровки), така и за издръжка. Какво показват данните от таблицата. Средствата за заплати нарастват с 10% от 72,9% средно за страната през 2003 г. до 82,7% средно за десетте училища. Подобна е картината и за другите

Заглавието е на редакцията

www.vocedu@azbuki.bg

Главен редактор

Проф. д-р Тоня Георгиева
E-mail: tonia@au-plovdiv.bg

Редактор

Николай Кънчев
0888 81 56 45

Тел.: 02/425 04 70
02/425 04 71

E-mail: vocedu@azbuki.bg

Съдържание на сп. „Професионално образование“, кн. 4/2017:

МЕТОДИКА И ОПИТ

Издръжката като компонент от държавния бюджет – фактор за постигане на основните цели на средното образование / *Самуил Шейнин*

ИЗСЛЕДОВАТЕЛСКА ДЕЙНОСТ

Разрешаване на конфликтни ситуации в училище от ученици медиатори / *Татяна Дронзина, Бисера Михалева*

Валидирането на професионални компетенции като педагогически проблем / *Нина Герджикова*

Приложение на софтуерната програма „Енвижън“ в обучението по математика в първи клас / *Ивалина Костадинова*

ПИСМА ДО РЕДАКТОРА

Училище на село – член на Системата на асоциираните към ЮНЕСКО училища / *Маруся Бочукова*

ПЪТЯТ КЪМ УСПЕХА

Въвеждане на нови методи на обучението по „Бизнес статистика“ / *Милена Такиева*

Как функционират операционните системи? / *Себастиан Янев*

Пазарна стратегия на куриерски оператор / *Силвия Гочева*

УЧИЛИЩЕ ЗА УЧИТЕЛИ

Днес представяме:

51. Средно училище „Елисавета Багряна“ – София

Заедно да начертаем пътя, по който да поеме българското образование / *Петър Кокарчев*

Наставничеството – предизвикателство и цел / *Мима Фратева*

Мултимедийни уроци по история и цивилизация – идеи и практики / *Красимир Иванов*

Обучение чрез игра и забавление с активното участие на родителите / *Кръстинка Митракиева*

Графичен метод за решаване на уравнения / *Красимир Димитров*

Вируси в атака! Моля, помогнете! / *Антоанета Донева*

Днес представяме:

Математическа гимназия „Академик Кирил Попов“ – Пловдив

Участието в проекти – качествен инструмент за мотивация на ученици и учители / *Ивайло Старивратов*

Физичният експеримент в обучението по физика / *Боряна Генева*

Компютърни тримерни модели на сечения – нов дидактически метод в преподаването по стереометрия / *Николинка Бъчварова*

училища. Издръжката намалява с 38% от 23% средно за страната през 2003 г. до 14,6% средно за 10-те училища през 2017 г. За наша радост средствата за горива, ел. енергия и вода (най-големият разход от издръжката) намаляват близо три пъти от 11,8% средно за страната през 2003 г. до 3,79% средно за 10-те училища през 2017 г. Това намаление се обяснява със саниране на сградите, смяна на дограмата и съответните инсталации (отоплителна, осветителна и ВиК), от една страна, и с ефективното използване на тези ресурси, от друга страна.

Наблюдава се намаляване на разходите за текущ ремонт основно поради липса на средства. Рязко намаляване на капиталовите разходи от 2,4% средно за страната през 2003 г. до 0,02% средно за 10-те училища през 2017 г.

Установихме, че през първите 10 години от този период 2003 – 2017 г. намаленията се извършват плавно, докато през последните 3 години това става рязко.

Рязкото намаление на средствата за издръжката през последните 3 години е сериозен проблем (таблица 3).

Данните показват, че само за една година средствата за издръжка в ПГЕЕ „К. Фотинов“ в Бургас от 28,5% през 2015 г. намаляват на 16,56% през 2016 г., или намалението е 42%. Намалението на посочените в таблицата училища само за една година започва от 15% и стига до 42%. За съжаление, изследването показва, че имаме училища с още по-голямо намаление. Ако този процес продължи през следващите години, може да се постави под въпрос протичането на нормален учебен процес.

Естествено възниква въпросът от какво зависят разходите за издръжката, за да се организира и протече нормален учебен процес (таблица 3).

На първо място, от състоянието на сградата и материално-техническата база. В тази връзка предлагаме в ДООИ за физическа среда да се въведат училища клас „А“, „Б“ и „В“.

Под училище клас „А“ разбираме такава, което е санирано със сменена дограма, отоплителна, осветителна и ВиК инсталация; извършен е основен ремонт на сградата и материално-техническата база, спортни площадки, училищна ограда.

Под училище клас „Б“ разбираме такава, в което са извършени само част от дейностите, извършени в училища от клас „А“.

Таблица 1. За какво се изразходват средствата от делегируания бюджет

№	Училища, населено място	Средства за персонала (1,2 и 5)	Издръжка в % на бюджета	В т.ч.		Стипен- дии	Капитални разходи
				Гориво, вода, ток	Текущ ремонт		
1	ГПЧЕ „Й. Екзарх“ – Варна	80,70 %	12,00 %	4,04 %	0,07 %	7,30 %	0,0 %
2	ПМГ „Я. Сандански“ – Г. Делчев	81,82 %	11,21 %	2,84 %	0,0 %	6,91 %	0,0 %
3	ПГИУ – Русе	89,58 %	9,63 %	2,81 %	0,27 %	4,09 %	0,0 %
4	ПГСАГ – Монтана	79,30 %	17,07 %	7,12 %	0,0 %	3,63 %	0,0 %
5	СУ „Св. Патриарх Евтимий“ – Пловдив	85,14 %	12,19 %	2,62 %	1,81 %	1,13 %	1,64 %
6	СУ „Васил Левски“ – Троян	80,25 %	17,62 %	2,86 %	1,2 %	1,77 %	0,36 %
7	ОУ „Кл. Охридски“ – Хасково	79,79 %	19,53 %	6,16 %	3,65 %	-	0,68 %
8	ОУ „В. Левски“ – с. Борина, Троян	85,66 %	14,34 %	4,28 %	0,84 %	-	-
9	119. СУ „М. Арнаудов“ – София	87,43 %	11,57 %	1,57 %	1,49 %	1,0 %	-
10	ОУ „П. Славейков“ – Ямбол	79,68 %	20,32 %	3,84 %	4,84 %	-	-
	Средно за 10 училища през 2017 г. план	82,90 %	14,60 %	3,79 %	1,42 %	2,58 %	0,02 %
	Средно за страната през 2003 г. отчет	72,9 %	23,0 %	11,8 %	2,6 %	1,7 %	2,3 %

Таблица 2. Намаление на средствата за издръжка през последните 3 години

№ по ред	Училище, населено място	Издръжка в % от бюджета на училището			Намаление на издръжката за година
		2017 г. план	2016 г. отчет	2015 г. отчет	
1	ПМГ „Яне Сандански“ – Г. Делчев	13,69 %	16,59 %	-	17 %
2	ПГЕЕ „К. Фотинов“ – Бургас	-	16,56 %	28,5 %	42 %
3	СУ „В. Левски“ – Русе	8,9 %	13,35 %	-	33 %
4	ОУ „П. Стоянов“ – Плевен	-	15,82 %	18,65 %	15 %
5	СУ „Ив. Вазов“ – Ст.Загора	9,42 %	15,0 %	-	37 %

Училище клас „В“ – в него нищо не е извършено от дейностите в училище от клас „А“.

Най-голям процент са училищата от клас „В“ – близо 90%, около 9% са училищата от клас „А“ и под 1% са училищата от клас „Б“.

Учениците имат както право на равен достъп до образование, така и правото на равен достъп до съответната физическа среда за образование и възпитание. За наша радост чрез програмата „Региони в растеж“ голяма част от училищата от клас „Б“ ще се превърнат в близките две години в училища от клас „А“. Този процес обаче трябва да продължи, докато всички училища се превърнат в училища от клас „А“. Издръжката зависи от вида, подготовката и степента на образование.

Таблица 3. Издръжка в % от бюджета на училището

Училище според състоянието на сградата и МТБ	Издръжка в % от бюджета на училището според вида на подготовка, степента на образование и професионално направление		
	Общо образование		Професионално образование
	НУ, ОУ	СУ, ПМГ, ГПЧЕ, други	Професионално направление
Клас А (изключение)	8 %	9 %	10% – 13 %
Клас Б	9 %	11 %	12 % – 16 %
Клас В (изключение)	11 %	13 %	14 % – 18 %

Безспорно е, че най-малка издръжка е необходима за начални и основни училища, по-голяма – за средни училища, природо-математически гимназии и езикови училища, и най-голяма – за паралелките с професионално образование. Тези стойности са различни за училищата от клас „А“, клас „Б“ и клас „В“. Посочените стойности за минимални прагове сме ги извели от практиката. Под минимални прагове за издръжка разбираме минимума от средствата, необходими за покриване на изискванията на различни документи за организиране и провеждане на нормален учебен процес. Не можем да кажем дали посочените от нас числа в таблица 3 са точните стойности на минимални прагове, не със сигурност можем да кажем, че те са добри основи за дискусия, която може да се организира от МОН.

Каква е връзката между училищата от клас „А“, „Б“, „В“, минималните прагове и издръжката ясно се вижда в таблица 4.

Какво показват данните в таблицата, от 10 училища 9 са от клас „Б“ и 1 от клас „А“, или около 90% са училищата от клас „Б“ и 9% от клас „А“. Средствата за издръжка в частта горива, ел. енергия, вода, текущ ремонт и капиталови разходи много зависят от класа училище. Отново се наблюдава тенденцията към рязкото намаляване на средствата за издръжка в рамките на една година. За периода 2016 – 2017 г. издръжката в 7 училища намалява от 2,5% до 6,3%. За едно училище няма данни (*), за две училища издръжката се увеличава. Прави впечатление сериозното увеличаване на издръжката в 10. ОУ „А. Константинов“ – Перник, която нараства с 5,9% през 2017 г. спрямо 2016 г.

Впечатление прави и издръжката от 29,9% през 2017 г., която е много под минималните прагове за основно училище. Това ни накарва да направим проверка на място. Проверката показва, че в това училище се изпълняват всички финансови изисквания, произтичащи от нормативните документи и споразумения. Даже те са в стойности, за които госта училища биха мечтали. Причините за тези стойности са няколко. Първо, имаме увеличаване броя на учениците с 61 за учебната 2016/2017 г. Второ, средната пълняемост на паралелките от I – IV клас е 22 ученици, за останалите 26 ученици.

Средната възраст на педагогическите специалисти е 40 години при 53 години за страната. Средната стойност за трудов стаж и професионален опит е 20 години при 32 години за страната.

Позволихме си да направим едно предложение на ръководството за учебната 2017/2018 г. 5 – 6% от издръжката да бъде дадена за стимулиране на персонала според постигнатите резултати, разписани във ВПРЗ. Училището разполага с плувен басейн, който изисква и по-висока издръжка, но не и повече от отчетната издръжка.

Какво показват още данните в таблица 4 (с * се обозначава липсата на информация в интернет страницата на училището). За съжаление, има училища, които не изпълняват изискванията на чл. 290 ал. 3 от ЗПУО за положителен пример как се изпълнява този член мога да посоча Благоевградска област, където качването на информация за отчетите на бюджетите е унифицирано по предложение на РУО. Това ги прави не само достъпни, но и лесни за разбиране и не се налагат допълнителни питання.

Избрано

Таблица 4. Връзка между училищата от клас „А“, „Б“, „В“, минималните прагове и издръжката

№	Училище, населено място	Състояние на сградата и МТБ (клас)	Средства за персонала (§ 1, 2, 5)		Издръжка (§ 10 и 19)		Разлика издръжка	В т. ч.				Стипендии		Капиталови разходи	
			2017 план	2016 отчет	2017 план	2016 отчет		Горива, ел. енергия, вода	Текущ ремонт	2017-план	2016-отчет	2017-план	2016-отчет	2017-план	2016-отчет
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
1	ПГТС „Арх. Й. Миланов“, Перник	Б	83%	76%	14%	17%	-3%	4%	4%	0	4%	3%	3%	0	4%
2	ХОУ „Ал. Константинов“, Перник	Б	70,1%	76%	29,9%	24%	+5,9%	3,1%	3,5%	3,1%	2%	0	0	0	0
3	ГПЧЕ „Симеон Радев“, Перник	Б	81%	83%	15%	13%	+2%	3,5%	2,8%	1%	1,2%	3%	4%	1%	0
4	ОУ „Г.С. Раковски“, Варна	Б	85,9%	82,1%	14,1%	17,5%	-3,4%	2,9%	3,1%	1%	0,6%	0	0	0	0,4%
5	СУ „Христо Ботев“, Нова Загора	Б	88,3%	82,8%	10,5%	13,5%	-3%	3,3%	3,8%	0,5%	0,7%	1,2%	1,3%	0	2,4%
6	ПГАСГ „Ангел Попов“, Велико Търново	Б	87,5%	79,6%	9,2%	15,5%	-6,3%	4,0%	3,6%	0	0	3,3%	3,3%	0	1,6%
7	ОУ „Св. К. Охридски“, с.Дебрен, общ. Гърмен	Б	84,8%	80,7%	15,2%	19,3%	-4,1%	4,8%	5,7%	1,4%	1,5%	0	0	0	0
8	СУ „Димитър Талев“, Добрич	Б	87,3%	84,4%	10,7%	13,2%	-2,5%	2,2%	3,2%	0,6%	1,1%	0,9%	0,7%	1,1%	1,7%
9	СУ „Христо Ботев“, Враца	А	*	80,6%	*	16,1%	-	*	3,2%	*	1%	*	1,4%	*	1,9%
10	ПГТ „Пенчо Семов“, Габрово	Б	85,3%	80,3%	11,3%	16%	-4,7%	**	**	*	*	3,4%	3,7%	0	0

Най-вероятно училищата разполагат с много добри практики, свързани с делегираните бюджети, и вместо да открива всяко училище отново колелото, е добре да ползва добри практики.

Пълния текст четете в сп. „Професионално образование“, кн. 4